

УДК 37.091.3::811.163.41

37.091.3::811.111

811.163.41'35

811.111'35

Прејледни научни рад

Примљен 19/9/2025

Прихваћен 12/1/2026

Doi:10.5937/metpra29-61593

Валентина М. Гаврановић¹

Саша С. Чорболоковић²

Универзитет Сингидунум Београд, СП Англистика (Београд)

МОДЕЛИ ЗАДАТАКА ЗАСНОВАНИ НА КОНТРАСТИВНОЈ АНАЛИЗИ ПРАВОПИСА У НАСТАВИ СРПСКОГ И ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА У ОСНОВНОЈ И СРЕДЊОЈ ШКОЛИ

Сажетак: Предмет рада је представљање модела контрастивних задатака у настави правописа српског и енглеског језика основношколског и средњошколског нивоа. Основни циљ је приказати начин формулисања задатака који повезују ортографске елементе двају језика. Задаци рада су: применити контрастивну анализу и анализу грешака на нивоу правописа; представити моделе задатака; анализирати предложене моделе са аспекта узраста, дидактичке ефикасности и когнитивног оптерећења; указати на потенцијалну примену модела у настави и на предности у усвајању правописних правила оба језика. Предложени задаци заснивају се на превођењу, поређењу и уочавању разлика, усмереном исправљању текста, као и на загонеткама и питалицама. Могу се користити као тип активности током вежбања на часовима српског или енглеског језика, као и у оквиру посебно организованих огледних часова. Њиховом применом омогућава се јасније разграничење правописних правила, њихова доследна и сврсисходна примена, као и стицање трајног и функционално утемељеног правописног знања из оба језика.

Кључне речи: правопис, правописна правила, контрастивна анализа српског и енглеског језика, анализа грешака, контрастивни задаци

1 vgavranovic@singidunum.ac.rs <https://orcid.org/0000-0002-3011-8769>

2 scorbolokovic@singidunum.ac.rs; <https://orcid.org/0009-0002-3767-2313>

УВОД

Савремена настава правописа подразумева трагање за новим приступима у раду који би значајно допринели бољем разумевању, усвајању и примени правописних правила. Ако је некада било довољно само познавање ортографских решења матерњег језика и методичко знање у обликовању часова, нове околности све већег утицаја енглеског језика на српски језик³ и уплива англицизама⁴ подразумевају и траже првенствено промене у припреми и у реализацији часова у наставној пракси и српског и енглеског језика на нашем језичком простору. Учестало мешање правила енглеског и српског језика, као и појава хибридних правописних облика, подстичу разматрање потребе за изменама или допунама наставних програма српског и енглеског језика⁵ у основној и средњој школи, како би се развио систематски приступ решавању овог проблема и спречило ширење правописне псеудонорме (Prčić, 2011, str. 88–89). С друге стране, неопходно је да се ученицима постепено скреће пажња на разлике у правописима, а то се најбоље може постићи кроз вежбе и задатке засноване на контрастивној анализи. На тај начин ученици, као и будући студенти, били би систематски оспособљени за правилну употребу правописних норми у складу са језиком којим се служе (Ћorboloković i Gavranović, 2024b, str. 1). Истовремено, настава правописа постала би функционалнија, усаглашена са актуелним језичким тренутком и заснована на савременим примерима и реалној језичкој пракси.

Предмет овог рада је представљање модела контрастивних задатака у настави правописа српског и енглеског језика. Основни циљ рада је приказати начин креирања и формулисања контрастивних задатака заснованих на повезивању правописних садржаја двају језика и подстицању процеса учења. Задаци рада су: применити контрастивну анализу и анализу грешака на нивоу правописа; предложити конкретне примере задатака различитог типа и тежине; критички размотрити могућности њихове примене у настави у основној и средњој школи; навести могуће начине њихове интеграције у наставну праксу.

3 Свакодневна изложеност енглеском језику путем интернета, видео-игара и различитих медијских садржаја постала је толико интензивна да често има јачи утицај на језичку праксу корисника него званична ортографска норма српског језика. Ову тврдњу најочигледније потврђује начин писања вишечланих назива институција, организација, компанија, као и наслова уметничких дела, серија, филмова, радио и ТВ емисија, који су све чешће у складу са англофоном нормом (Prčić, 2011, str. 39–40).

4 Драгоцену речничку грађу доносе речници англицизама (Vasić, Prčić, Nejgebauer, 2001; Prčić, Dražić, Milić, Ajdžanović, Filipović Kovačević, Panić, Kavgić, Stepanov, 2021). Они настоје да уреде лексичко стихијско преузимање англицизама и реше бројне проблеме у њиховом изговору и писању.

5 У наставним програмима српског језика правописни садржаји су експлицитно утврђени, јасно операционализовани и систематизовани по разредима, што обезбеђује поступно, кумулативно и методички доследно усвајање правописне норме. Насупрот томе, у наставним програмима енглеског језика правопис се јавља искључиво у оквиру општих стандардизованих исхода, који су формулисани на нивоу апстракције (нпр. 2.СТ.1.5.4. Пише с одговарајућом ортографском тачношћу уобичајене речи које користи у говору; 2.СТ.1.5.5. Примењује основну правописну норму; 2.СТ.2.5.4. Пише прегледан и разумљив текст у коме су правопис, интерпункција и организација углавном добри). Због такве нормативне недовољне разрађености, реализација правописних садржаја у настави енглеског језика у значајној мери зависи од професионалне процене наставника и специфичности наставног контекста, што доводи до варијабилности у начину и обиму обраде тих садржаја у школској пракси (<https://zuov.gov.rs/wp-content/uploads/2020/08/pravilnik-gimnazija.pdf>, str. 64, преузето 29. 11. 2025. године).

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА И АНАЛИЗА ГРЕШАКА

На учење и усвајање другог или страног језика знатно утичу стечена правила матерњег или првог језика. У овом процесу долази до трансфера – међујезичког утицаја који, у контексту глобализације и доминантне политике вишејезичности која се промовише у Европској унији, представља фокус истраживања многих лингвиста. Вујовић трансфер дефинише као „примену правила матерњег или неког другог, већ наученог језика у покушају стварања продукције на новом језику, која у неким случајевима доводи до одступања од норми циљног језика, а у другим случајевима олакшава учење” (Vučković, 2020, str. 157).

Развој двају лингвистичких приступа – контрастивне анализе и анализе грешака, усмерених на сагледавање и боље разумевање потешкоћа с којима се сусрећу они који уче или усвајају други језик, значајно је допринео подучавању страног језика. Основни принцип на којем почива контрастивна анализа заснива се на опису разлика двају језика с циљем да се предвиде потенцијални проблеми који би се јавили приликом учења другог или страног (циљног) језика. Средином 20. века, Роберт Ладо, један од пионира у области модерне контрастивне лингвистике, у својој књизи *Linguistics Across Cultures* изнео је хипотезу контрастивне анализе, према којој се лакше уче или усвајају елементи циљног језика који су слични матерњем или првом језику, и обрнуто – теже се усвајају језички сегменти који су различити у двама језицима (Lado, 1957). Међутим, иако је контрастивна анализа знатно допринела унапређењу метода и креирању наставног материјала у подучавању страног језика, описивање разлика између двају језика не може увек да предвиди могуће грешке, јер оне не настају увек под утицајем првог језика.

Као реакција на недостатке примене контрастивне анализе у настави, развија се нов приступ – анализа грешака, који такође за циљ има да сагледа и објасни потешкоће које настају приликом учења другог језика, али из друге перспективе. Наиме, анализа грешака даје систематски опис грешака које ученици праве и које помажу бољем сагледавању когнитивног процеса учења другог језика. За разлику од контрастивне анализе, чији је циљ да предвиђа грешке, анализа грешака прикупља, описује, објашњава и класификује грешке. Значајан преокрет у подучавању другог или страног језика представљају радови лингвиста Стивена Пита Кордера и Лерија Селинкера, који су предложили нову перспективу – грешке не треба сматрати неуспехом и негативним манифестацијама учења језика; насупрот, оне су потврда креативног процеса учења (Corder, 1982).

Иако испрва супротстављена, будући да проблему превазилажења потешкоћа приликом учења другог језика приступају из различитих перспектива, ова два приступа су у другој половини 20. века изнедрила интегративни приступ и дефинисање појма међујезика, који је у лингвистику увео Лери Селинкер 1972. године. Међујезик (енгл. *interlanguage*) представља динамичан систем, неку врсту аутономног, прелазног језичког система који се састоји од различитих стратегија учења (Selinker, 1972). Синтезом основних принципа оба приступа настаје идеја да ученик није пасиван прималац информација, већ креативан мислилац који конструише знање у датом међујезику. Стога се данас принципи контрастивне анализе и анализе грешака не сматрају супротстављеним, већ комплементарним (Nadir & Latifa, 2023), те се њиховом интеграцијом у наставу језика могу унапредити методика наставе, техника подучавања и креирање

наставног плана и наставног материјала (Khansir, 2012). С друге стране, сазнања и нова искуства стечена учењем другог језика утичу на употребу и схватање првог језика, што је довело и до алтернативног приступа разумевања међусобних утицаја једног језичког система на други, који се описује као *дуални језик* (Kecskes & Papp, 2003). Наиме, аутори преиспитују традиционалну претпоставку да постоји тзв. *међујезик* као трећи, независан језички систем. Они сматрају да учење новог језика представља сталну интеракцију између двају језика, чиме се креира интегрисани когнитивно-језички простор у којем оба језика утичу један на други. Принципи модела дуалног језика у складу су са теоријом учења другог језика коју је предложила Ларсен Фриман, која такође одбацује појам међујезика и учење другог језика посматра као развој кроз сложене и динамичке системе који су међусобно повезани (Larsen-Freeman, 1997). Сходно овој теорији, језичка правила се не уче да би се примењивала када затребају, већ се обликују кроз сталну изложеност другом језику, смисленом језичком садржају, друштвеној интеракцији и прилагођавању. С тим у вези, и грешке које ученици праве сматрају се интегралним делом процеса учења језика (Larsen-Freeman & Cameron, 2008).

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА ПРАВОПИСА СРПСКОГ И ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Два језика се могу поредити на свим језичким нивоима. Контрастивна анализа српског и енглеског језика предмет је многих истраживања и она су се углавном заснивала на фонолошким, морфолошким, лексичким, семантичким и синтаксичким сличностима и разликама двају језика. Међутим, и поред огромног значаја развијања и неговања правилног писања, приметан је недовољан лингвистички осврт на поређење српског и енглеског језика на ортографском нивоу. Иако оба језика показују бројне сличности у правописним правилима, основне разлике би се могле укратко овако представити:

1. Српски правопис је самостални засебни приручник (Pešikan, Jerković, Pižurica, 2010), фонолошки с елементима етимолошког, док се за правопис енглеског језика може рећи да је нефонолошки и да је интегрисан у речнике и приручнике. У српском језику сва важна правила дата су на једном месту, што олакшава и учвршћује саму правописну норму. У енглеском језику постоји више приручника, граматика, речника који прописују начин писања и описују правила, која се могу разликовати у зависности од регионалних варијетета, уредничких стилова писања, формалног/неформалног стила, жанра, па чак и индивидуалних разлика (Crystal, 2022, str. 296).

2. Употреба великог слова у оба језика веома је слична, с тим да се разлике јављају код писања вишечланих назива. Иако се властите именице пишу великим, а заједничке малим словом, извесних одступања има у оба језика. У вишечланим називима континената, држава и насељених места у српском језику свака реч у називу (осим предлога, везника и чланова ако нису на почетку⁶) пише се великим почетним словом, у осталим случајевима великим словом пишу се прва реч и властите именице у званичном називу, а у енглеском језику се све пунозначне речи

6 Нпр.: Петровац на Млави, Босна и Херцеговина, али На Лору (Pešikan, Jerković, Pižurica, 2010, str. 60–61).

у сваком вишечланом називу пишу великим словом.⁷ Разлике се могу уочити и у записивању речи малим и великим словом у насловима – у српском језику писање речи великим словима у насловима не разликује се у односу на општа правила писања великог слова, док се у енглеском језику обично све пунозначне речи пишу великим словима. С друге стране, заједничке именице се могу писати и великим словом у енглеском (називи дана у недељи и месеци, титуле, називи који означавају стручну припадност и сл.) и врло ретко у српском (имена народа, држављана, националних мањина и етничких група, житељска имена...).

3. Скраћивање се разликује у обухвату језичких јединица које се скраћују (у српском се скраћују само речи: *доктор* – *др*, изрази и синтагме: *без броја* – *дб.*, *вршилац дужности* – *в. д.*, а у енглеском и реченице: у неформалној комуникацији, нпр. *Let me know* – *LMK*). Такође, уочава се да је основна разлика у записивању скраћеница пре свега у употреби малог и великог слова, као и интерпункцијског знака (тачке). У српском језику скраћенице се бележе или с тачком или без ње (веома је мали број примера који имају двојак бележење – мерне јединице и скраћенице страног порекла), док у енглеском језику постоје бројне скраћенице које се пишу на више начина, нпр. *masculine* – *m.* (с тачком и малим словом наводи се у *Oxford English Dictionary* и у *Collins English Dictionary*, 1994), *masc.* или *m* (без тачке забележено у *Cambridge English Dictionary* и у *Collins English Dictionary*, 1994). Поред тога, у енглеском језику се све чешће може наићи на скраћенице које се више не пишу са тачком – савремени академски приручници, као што су *The Chicago Manual of Style* (2017), *The Oxford Guide to Style* (2002), *The APA Style* (2020), препоручују изостављање тачке у акронимима и иницијализмима.⁸ Слична је ситуација и са писањем скраћеница малим или великим словима – у српском језику скраћенице се пишу или малим или великим словом, ретки су примери комбинације слова; у енглеском језику пак постоје бројни примери који представљају хибридне облике (комбинацију малог и великог слова, нпр. *doctor of philosophy* – *PhD, DPhil, Ph.D*⁹).

4. Разлика у употреби интерпункцијских знакова у српском и енглеском језику пре свега се јавља у начину бележења знакова навода, употребе интерпункцијских знакова у управном говору, писања датума и времена.¹⁰

7 Под утицајем овог правила, у српском језику се уочава велики број грешака, на шта указују многи новији приручници (Živić i Radić, 2024, str. 28).

8 У академском приручнику за писање Универзитета Оксфорд наводи се да је опште правило писања да се, ако постоји више тачних варијанти, одабере опција која заузима најмање „простора и мастила” (преузето са <https://www.ox.ac.uk/sites/files/oxford/Style%20Guide%20quick%20reference%20A-Z%20%282025%29.pdf>, датум преузимања 2. 12. 2025. године), односно да се не користе тачке у записивању скраћеница.

9 Облици *PhD* и *DPhil* уобичајени су у британској варијанти енглеског језика, док се облик *Ph.D.* користи у америчкој варијанти, што представља илустративне примере разлика у начину скраћивања у оквиру различитих варијетета енглеског језика.

10 Примери који указују на разлике могу се наћи у задацима који следе у наредном поглављу.

ИМПЛИКАЦИЈЕ ПРИМЕНЕ ПРИСТУПА КОНТРАСТИВНЕ АНАЛИЗЕ И АНАЛИЗЕ ГРЕШАКА У НАСТАВИ ЈЕЗИКА

Импликације примене контрастивног приступа у настави језика у тесној су вези са основним принципима језичке свести ученика да уочи, селекује и свесно когнитивно процесуира и разуме дати језички садржај (Ruzheikova-Rogozherova, 2014). Ова веза посебно је важна у настави правописа јер ученици немају много прилика да усвајају правопис тако што су изложени њему, као што је случај са усвајањем вокабулара или језичких структура кроз интегративни приступ који обухвата различите вежбе слушања, говорења, читања у учионици и ван ње. Ради развијања добре писане праксе и правилног писаног изражавања, наставник има улогу да путем добро осмишљених задатака скрене пажњу ученика на правописна правила, да их истакне, објасни, наведе на размишљање и подстакне ученике да их разумеју и примене у писању.

Комбинацијом оба приступа – контрастивне анализе и анализе грешака – наставник може ефикасније организовати и реализовати наставу језика. Контрастивна анализа, пружајући релевантне податке о системским разликама двају језика и предикције могућих потешкоћа, може бити одличан почетни алат за наставнике. Међутим, да би се идентификовали реални проблеми са којима се ученици сусрећу, потребно је применити и принципе анализе грешака, те тако доћи до валидних података који ће допринети бољем разумевању изазова на које ученици наилазе. Анализом ученичких грешака могу се боље разумети правописна правила, спречити интерференција и тиме развијати писменост код ученика, на шта указују истраживања из области учења другог језика (Ferris, 2011; Gass & Selinker, 2008).

Контрастивна настава правописа представља додатак настави матерњег и страног/циљног језика фокусирањем на систематично поређење правописних правила двају језика. Ослањајући се на принципе контрастивне анализе, наставник може предвидети грешке и објаснити их познавањем сличности, а пре свега разлика које постоје у правописним решењима у енглеском и српском језику. Принципи контрастивне анализе подразумевају опис двају језика, селекцију (елемената који се пореде), уочавање сличности и разлика и предвиђање грешака које ученици могу да направе (Mishra, 2005). Контрастивна анализа, заједно са анализом грешака, представља делотворне приступе који могу бити од велике помоћи креаторима наставних програма и припреми наставног материјала, као и наставницима језика у припремању и реализацији наставе (Khansir & Pakdel, 2019). Стога је важно креирати задатке који ће указати на ове сличности и разлике и тиме подстаћи ученике да критички промишљају о правописним системима и њиховој примени. Поред тога, анализом ученичких грешака¹¹ могу се боље разумети правописна правила и њихова употреба, и тиме унапредити писменост и смањити интерференција и негативан утицај једног језика на други.¹²

11 Значајан корпус уобичајених грешака који може да послужи као основа за различите задатке дао је Прћић (Prčić, 2011, str. 39–49). Он је јасно истакао да поред правила и препорука како писати, треба и истаћи и како не треба јер ће тако постојећа псеудонорма бити сузбијена. Грешке је груписао у седам целина: *велико слово, сјојено и одвојено писање речи, интјерјункција, гласовне промене, транскрипција, деклинација и остало*, и сваку поткрепио великим бројем типичних примера.

12 То потврђују емпиријска истраживања спроведена међу различитим циљним групама (Čorboloković i Gavranović, 2022; Čorboloković i Gavranović, 2024a; Gavranović i Čorboloković, 2024c).

МОДЕЛИ ЗАДАТАКА ЗАСНОВАНИ НА КОНТРАСТИВНОЈ АНАЛИЗИ ПРАВОПИСА

Креирањем контрастивних задатака у настави правописа не само да се развија писменост и негује правилно писано изражавање већ се и ученици подстичу да свесно промишљају о мета-језичким аспектима, односно да критички и с разумевањем приступају примени правописних правила. На тај начин развијају се стратегије учења и ученици се подстичу да боље разумеју структуру језика.

Користећи контрастивне правописне задатке, пажљиво осмишљене на основу сличности и разлика правописних правила двају језика и грешака које ученици праве, наставник може наставу језика унапредити и учинити сврсисходнијом. Контрастивни правописни задаци за циљ имају усвајање, разумевање и правилну употребу правописних правила кроз активно учење, поређење и разумевање. Састављање правописних задатака захтева креативност и одлично познавање правописних правила српског и енглеског језика, а посебно специфичне правописне разлике двају језика.

Стога је полазна основа за прављење задатака контрастивна анализа правописних садржаја српског и енглеског језика како би се уочиле најважније сличности и разлике у правописним решењима. Приликом формулисања задатака треба узети у обзир оно што је јасна и уочљива сличност или разлика, нешто што је недвосмислено и што неће отежати одговор.

У наставку следи приказ неколико модела контрастивних правописних задатака: задаци засновани на превођењу, задаци поређења и уочавања разлика, задаци усмереног исправљања текста, загонетке и питалице. Примери обухватају три правописне области: писање великог слова, скраћенице и интерпункцију. За сваки од модела питања дати су узрасни ниво и додатна објашњења, која укључују прагматични аспект и предности употребе. Утврђивање узрасног нивоа задатака заснива се на наставном програму за српски језик, у којем су правописни садржаји јасно дефинисани, прецизно распоређени и систематизовани по разредима. У настави енглеског језика, међутим, полази се од оправдане претпоставке да су кључни ортографски елементи релевантни за контрастивну анализу (нпр. употреба великог слова, писање датума и тачног времена, основни модели управног говора, скраћенице, интерпункција) већ усвојени кроз уџбеничку литературу и наставну праксу – делом у првом циклусу основног образовања (основна правила писања великог слова, интерпункцијских знакова, датума и тачног времена), а у највећој мери током другог циклуса основне школе (сложенија правила писања великог слова, управни говор, скраћенице и интерпункција).

1. Задаци засновани на преводу. Ови задаци су засновани на примерима енглеско-српских језичких контаката и конкретним правописним проблемима који се јављају при превођењу са српског на енглески, и обрнуто. Циљ оваквог модела задатака је да путем директног превода с једног на други језик ученици, поред фокусирања на изналагање адекватног преводног еквивалента, освесте и правилно писање на циљном језику.

а. Тип задатка: превод са српског на енглески или с енглеског на српски – превод реченица или краћих или дужих смисаоних целина

Правописна област: велико слово

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 1: *Пред вама је часџиџика на енџлеском језику. Како бисмо истџу часџиџиџику најисали на срџском језику џошџујуџи џравоџисна џравила о уџоџреди великоџ слова?*

Нарру New Year!

(часџиџика на срџском језику)

Правописна област: скраћенице

Узрасни ниво: средња школа

Задатак 2: *Преведџиџе следећу речениџу корисџиџиџе одџоварајућу скраћениџу за ословљавање и на срџском језику: енџл. Mrs Taylor is our new teacher.*

Правописна област: интерпункџија

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 3: *Преведџиџе следећу речениџу са енџлескоџ на срџски језик, обраћајући џоседну џажњу на џравилну уџоџреду знакова инџтерџункџије: енџл. “How do you plan to finish all the tasks in two days’ time?” Mary wanted to know.*

б. Тип задатка: превод са српског на енглески или с енглеског на српски – допуна, превод речи или синтагме

Правописна област: велико слово

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 4: *Доџуниџиџе речениџу одџоварајућим џреводом назива улице водећи рачуна о џравилном џисању великоџ и малоџ слова у срџском језику.*

She lives on Bond Street.

Она живи у _____.

Правописна област: скраћенице

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 5: *Преведџиџе следећу речениџу на енџлески језик. Поседну џажњу обраџиџиџе на адекватан џревод речи које означавају мерне скраћенице.*

Поџредно је неколико килоџрама (кџ) шљива да се најрави добар џем.

Правописна област: интерпункџија

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 6: Упоредиће реченице на српском и енглеском језику. Уочиће и исправиће грешке у ујошредби два иншерпункцијска знака у преводу на српски?

“Do you need help?” she asked me.

“Да ли ти је јошредна јомоћ?” иишала је.

в. Тип задатка: превод са српског на енглески или с енглеског на српски – алтернативни избор

Правописна област: велико слово

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 7: Заокружиће слово испред јравилно најисаној преводној еквиваленциа јодвученој назива музеја.

Last Sunday, I visited The Museum of Contemporary Art and I loved it.

Прошле недеље јосетио сам _____ и веома ми се дојоо.

а. Музеј савремене умениносции д. Музеј Савремене Умениносции

в. музеј Савремене умениносции і. музеј савремене умениносции

Правописна област: скраћенице

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 8: Заокружиће слово испред јравилно најисаној преводној еквиваленциа.

Часови јочинју у 7.45 јре јогне.

Our classes start at 7:45 _____.

а. am б. a.m. в. AM і. A.M. г. сви јонућени одјовори

Правописна област: интерпункција

Узрасни ниво: средња школа

Задатак 9: Заокружиће слова испред јримера у којима је преводни еквиваленци јравилно најисан јрема јравојисним јравилима енглеској језика.

Не знамо шциа ћемо са свом јом „слободом” коју нам дајетије.

We don't know what to do with all that _____ you give us.

а. „freedom” б. ‚freedom’ в. ‚freedom’ і. “freedom”

Додатно објашњење: Задаци засновани на превођењу нису конципирани с примарним циљем експлицитног усвајања ортографских норми нити спровођења контрастивне анализе правописа двају језика, будући да у оквиру наставе енглеског језика не постоје посебни часови искључиво посвећени правопису. У складу с тим, ови задаци могу се искључиво функционално интегрисати у различите језичке области које се реализују у настави енглеског језика. Наставник, полазећи од анализе грешака уочених у писменим задацима и вежбама ученика (укључујући диктате), може кроз осмишљавање оваквог модела задатака указивати на правописне неправилности које се јављају у процесу превођења, третирајући их као саставни део континуираног и нормативно утемељеног формирања навике и вештине правилног писања код ученика.

2- Задаци поређења и препознавања разлика. Ови задаци су засновани на типичним разликама у правописним решењима у писању великог слова, скраћеница и интерпункције у српском и енглеском језику. Циљ оваквог модела задатака јесте да ученици освесте употребу правописне норме у оба језика, да идентификују разлике, и да умеју да их анализирају и објасне.

Правописна област: велико слово

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 10: Упоредиће реченице написане на српском и енглеском језику. Уочиће и иодвучиће разлике у писању великог слова иреводних еквивалената. Објасниће разлику и оишићиће иравойисно иравило које дефинише даће ийоиће.

Добијница Нобелове награде за књижевност за 2024. годину је јужнокорејска књижевница Хан Канг.

The 2024 Nobel Prize in Literature was awarded to the South Korean writer Han Kang.

Правописна област: скраћенице

Узрасни ниво: средња школа

Задатак 11: Упоредиће скраћенице написане на српском и енглеском језику. Уочиће сличности и разлике. Објасниће разлику и оишићиће иравойисно иравило које дефинише даће ийоиће.

Лична карта (л.к.), енгл. *identification (ID)*

Госпођица (ићица), енгл. *Miss*

Најомена (Н.Б. или НБ), енгл. *NB*

Правописна област: интерпункција

Узрасни ниво: основна школа (старији разред)

Задатак 12: Упоредиће ийоиће интерпункцијских знакова у реченицама на српском и енглеском језику. Уочиће сличности и разлике. Објасниће разлику и наведиће иравойисно иравило које одређује ову ийоиће.

Час се завршава у 10.35.

The lesson ends at 10:35¹³.

13 Иако је уобичајена употреба две тачке у записивању времена између сати и минута, у пракси се јављају и варијације које подразумевају употребу тачке. Ове разлике могу указивати како на варијантност енглеског језика (британског и америчког), тако и на различите стилске конвенције унутар истог језичког варијетета. Тако, рецимо, *Cambridge English Dictionary* наводи записивање са тачком (нпр. *She arrived at 1.15 am*), док *The Oxford guide to style* наводи оба начина записивање времена (нпр. *The lecture starts at 11.30am and ends at 1pm* или *The lecture starts at 11:30 and ends at 13:00*).

Додатно објашњење: Задаци овог типа подстичу ученике не само да усвајају правописна правила већ и да уочавају сличности и разлике између двају језика, развијају критичко мишљење и оснажују метајезичка знања. Овај модел задатака може се представити и помоћу табела и шема, при чему визуелни приказ може помоћи ученицима да лакше усвоје правила.

3. Задаци усмереног исправљања текста. Овај модел задатака садржи правописне грешке које ученици треба сами да пронађу. Циљ овог типа задатака је да подстакну ученике да идентификују правописне грешке у тексту и да могу да их исправе.

Правописна област: велико слово

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 13: *Пронађиће и исправиће правописне грешке у вези са ујобредом великој слова у следећој реченици: Два највећа правца у књижевности су Романтизам и Реализам.*

Правописна област: скраћенице

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 14: *Уочиће и исправиће правописну грешку у писању скраћенице у следећој реченици: Када си се вратила из САД-а?*

Правописна област: интерпункција

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 15: *У следећој реченици недостијаје један интерпункцијски знак. Додатиће га тамо где је то неопходно. „Када идемо у град?“ ишла ме је.*

Додатно објашњење: Задаци овог типа оспособљавају ученике да самостално идентификују правописне грешке и да умеју да их исправе. Наставник може да прилагоди захтеве знањима и потребама ученика – да дефинише област коју треба исправити или да постави захтевнију инструкцију: да ученици поред идентификовања и исправљања грешака објасне правописну област, упореде са енглеским/српским језиком и наведу могућу интерференцију. На тај начин ученици развијају и критичко мишљење и оснажују лингвистичка и метајезичка знања.

4. Задаци решавања загонетки и питалица. Учење кроз игру, разне загонетке, питалице и квизове наставу правописа могу учинити забавнијом и изазовнијом за ученике. Циљ овог типа задатака јесте да мотивише ученике и мисаоно их ангажује. Поред подстицања усвајања правописних правила, овакви задаци развијају критичко и креативно мишљење.

Правописна област: велико слово

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 16: *Има ме у речима Београд, Велико Село, али ме нема у речи београдски и синтајми моје село. Шта сам ја? _____*

Правописна област: скраћенице

Узрасни ниво: средња школа

Задатак 17: *Можеће ме наћи у бројним имејловима: кад ми се обраћају скраћеним обликом, на српском ме записују малим словом, а на енглеском великим. Шта сам ја?*

Правописна област: интерпункција

Узрасни ниво: основна школа (старији разреди)

Задатак 18: *Окружујемо речи да им дамо посебно (сујројно или иронично) значење – у српском најпре доле, а затим горе, а у енглеском само горе. Ко смо ми?*

Додатно објашњење: Задаци који се заснивају на елементима игре и такмичења могу представљати веома подстицајан вид рада у учионици и значајно допринети усвајању наставних садржаја. Овакве задатке могу осмишљавати наставници, али и сами ученици – индивидуално или у пару. Они су посебно погодни за организовање квизова и у великој мери повећавају мотивисаност ученика за активно учешће на часу. Поред развијања писмености, овај тип задатака подстиче и критичко и креативно мишљење, нарочито у ситуацијама када ученици самостално креирају овакве активности. На тај начин у наставу правописа укључују се принципи Блумове таксономије, чиме се подржава развој највиших когнитивних процеса код ученика.

ЗАКЉУЧАК

Савремена настава правописа требало би да буде усклађена и са развојним променама, и са реалним потребама и проблемима данашњих ученика. Ради боље функционалности наставе и смањења броја правописних грешака (хибридних примера) и у српском и у енглеском језику, у раду су предложени и описани различити модели контрастивних задатака: задаци засновани на превођењу, задаци поређења и уочавања разлика, задаци усмереног исправљања текста, загонетке и питалице.

Ови задаци могу се прилагодити узрасту, способностима и потребама ученика. На пример, задаци поређења и уочавања разлика могу бити различитог нивоа сложености, у зависности од захтева: да ли се од ученика тражи само уочавање разлика, њихово објашњење или и критички осврт. Као такви, у складу су са принципима Блумове таксономије, чиме се обезбеђује поступно развијање когнитивних способности – од основног разумевања и памћења до анализе, синтезе и критичког мишљења. Овакво диференцирање омогућава и боља постигнућа ученика, јер се уважавају разлике у способностима између ученика.

Предложени задаци не захтевају званичну измену или допуну програма, они се могу применити као једна од активности на часовима српског или енглеског језика, али и као заједничка активност на огледним часовима као резултат међупредметног повезивања и сарадње двају наставника. Контрастивни модели задатака, с друге стране, доприносе јаснијем разграничавању правописних правила, њиховој примени у реалном контексту и стварању трајнијег и функционалнијег знања. Они су и добар подстицај наставницима на размишљање о променама у раду

и осмишљавању сврсисходнијих активности, тешњој сарадњи између наставника страног и матерњег језика, али и планирању и реализацији огледних часова правописа у школи.

ЛИТЕРАТУРА

- American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7th ed.). American Psychological Association.
- Cambridge University Press. (n.d.). *Cambridge dictionary*. In Cambridge Dictionary. Retrieved December 1, 2025, from <https://dictionary.cambridge.org>
- Corder, S. P. (1982). *Error Analysis and Interchange*. Oxford: Oxford University Press.
- Crystal, D. (2022). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language, 3rd ed.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Čorboloković, S. i Gavranović, V. (2024a). Comparative and Contrastive Analysis of Punctuation (and Orthographic) Marks in Serbian and English. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, LIV (1) / 2024, 67–84. [In Serbian]
- Čorboloković, S. i Gavranović, V. (2024b). *Orthography in Contrast*. Beograd: Univerzitet Singidunum. [In Serbian]
- Ferris, D. (2011). *Treatment of Error in Second Language Student Writing*. Michigan: The University of Michigan.
- Gass, S. & Selinker, L. (2008). *Second Language Acquisition: An Introductory Course*. Routledge.
- Gavranović, V., Čorboloković, S. (2022). Comparative and Contrastive Study of Capitalization in Serbian and English. *Književnost i jezik*, LXIX/2, 415–427. [In Serbian]
- Gavranović, V., Čorboloković, S. (2024c). Standardized Abbreviations in Student Translations from English into Serbian. *Zbornik radova Pedagoškog fakulteta, Užice*, godina 27/26, 2024, 341–354. [In Serbian]
- HarperCollins Publishers. (1994). *Collins English Dictionary* (3rd ed.). HarperCollins.
- Kecskes, I. (2008). The effect of the second language on the first language. *Tema*, Babilonia 2/08, 31–34.
- Kecskes, I. & T. Papp (2003). How to Demonstrate the Conceptual Effect of the L2 on L1 In Vivian Cook (ed.), *The Effect of L2 on L1*, Clevedon: Multilingual Matte, 247–267.
- Khansir, A. (2012). Error Analysis and Second Language Acquisition. *Theory and Practice in Language Studies*, 2(5), 1027–1032.
- Khansir, A. A. & Pakdel, F. (2019). Contrastive Analysis Hypothesis and Second Language Learning. *Journal of ELT*, 4(1), 35-43.
- Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Michigan: University of Michigan Press.
- Larsen-Freeman, D. (1997). Chaos/complexity science and second language acquisition. *Applied Linguistics*, 18(2), 141-165.
- Larsen-Freeman, D., & Cameron L. (2008). *Complex Systems and Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.

- Mishra, K. C. (2005). *Correction of errors in English: A training course for the teachers of English as second language*. New Delhi: Sarup and Sons.
- Nadir, M. & Latifa, I. (2023). The Place of Contrastive Analysis and Error Analysis in Second Language Pedagogy. *The Journal of Legal and Social Science*, vol. 8, no. 4, 117–140.
- Oxford University Press. (n.d.). *Oxford English dictionary*. In *OED Online*. Retrieved December 1, 2025, from <https://www.oed.com>
- Ritter, R. M. (Ed.). (2002). *The Oxford guide to style*. Oxford University Press.
- Pešikan, M., Jerković, J., Pižurica, M. (2010). *Serbian Language Orthography (Revised and Expanded Edition)*. (Mato Pižurica, Milorad Dešić, Branislav Ostojić, Živojin Stanojčić). Novi Sad: Matica srpska. [In Serbian]
- Prčić, T. (2011). *English in Serbian (2nd edition)*. Novi Sad: Filozofski fakultet. [In Serbian]
- Prčić, T., Dražić, J., Milić, M., Ajdžanović, M., Filipović Kovačević, S, Panić Kavgić S. i Stepanov, S. (2021). *A Serbian Dictionary of recent Anglicisms*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Ruzhekova-Rogozherova, B. (2014). Contrastive Teaching, Comparative Teaching and Language Awareness Enhancement. Analysis of a Contrastive and Comparative Teaching Linguistic Experiment. *Foreign Language Teaching*, vol. 41, no. 2, 170–183.
- Selinker, L. (1972). *Interlanguage*. *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 10, 209–231, <https://doi.org/10.1515/iral.1972.10.1-4.209>.
- University of Chicago Press. (2017). *The Chicago manual style (7th ed.)*. University of Chicago Press.
- Vasić, V., Prčić, T. i Neugebauer, G. (2001). *Du you speak anlgosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, Novi Sad: Zmaj.
- Vujović N. M. (2020). Linguistic Factors Affecting Transfer. *Uzdanica*, XVII/2, 157–169, <https://doi.org/10.18485/uzdanica.2020.17.2.11> [In Serbian]
- Živić, N., Radić, I. (2024). *Linguistic Compass*. Beograd: Kreativni centar. [In Serbian]

Valentina M. Gavranović¹⁴

Saša S. Čorbolaković¹⁵

Singidunum University Belgrade, Faculty of English (Belgrade)

MODELS OF EXERCISES BASED ON A CONTRASTIVE ANALYSIS OF ORTHOGRAPHY IN SERBIAN AND ENGLISH CLASSES IN ELEMENTARY AND SECONDARY SCHOOLS

Abstract: This paper presents models of exercises that can be used in teaching Serbian and English orthographies by applying contrastive analysis. It focuses on the principles of error analysis and contrastive analysis, as two complementary approaches, and how they can be used in designing tasks that link orthographic elements of the two languages. The primary objective of this study is to demonstrate methods for formulating tasks contrasting the orthographic elements of both languages. Additionally, this paper also aims to present models of exercises, to analyze the models from the aspect of teaching and learning effectiveness and cognitive load, and to suggest how to apply these models in teaching and learning orthographic rules of both languages. Finally, this study aims to investigate how contrastive analysis and error analysis can enhance the learning process and a deeper understanding of orthographic features. The theoretical background of this study provides the key orthographic features of both languages, with particular focus on differences in punctuation, capitalization, and abbreviations. It also focuses on contrastive analysis and error analysis, highlighting their importance in identifying cross-linguistic similarities and differences between Serbian and English. The increasing influence of English is evident in many aspects, including orthography. Due to a daily exposure to English through digital media, games, and other formal and informal sources, students create hybrid forms and mix the rules of both languages. This tendency highlights the need for instructional strategies addressing contemporary language use. Therefore, this paper proposes the integration of contrastive tasks that offer a practical response to these challenges without requiring formal changes to the curriculum. This study proposes various models of contrastive tasks, including translation-based exercises, comparison, and the identification of differences, error correction, puzzles, and riddles. These tasks are designed to support instructors with concrete examples that can engage students actively and motivate them to think critically and creatively. The tasks vary in terms of complexity and can be adapted to different age groups, students' abilities, and learning needs. Namely, some are created just to draw students' attention to an important aspect of language use – proper orthography – asking them to identify similarities and differences between the two languages. Others are more complex, aiming at enabling students to explain and

14 vgavranovic@singidunum.ac.rs , <https://orcid.org/0000-0002-3011-8769>

15 scorbolokovic@singidunum.ac.rs , <https://orcid.org/0009-0002-3767-2313>

critically evaluate these similarities and differences, thereby addressing higher cognitive levels complying with Bloom's taxonomy – from understanding and applying the rules, to higher-order thinking skills such as analysis, synthesis, and creation. Tasks designed in the form of puzzles particularly support the development of students' both critical and creative skills. This structural approach and a wide range of tasks allow for more effective learning outcomes and support the gradual improvement of students' cognitive skills. The proposed tasks can be implemented in regular Serbian and English lessons, or they can be used within a framework of interdisciplinary activities involving collaboration between Serbian and English language teachers in primary and secondary school, thus contributing to a more integrated and collaborative teaching approach. Ultimately, this study demonstrates that the effective use of contrastive tasks can support both student learning and teacher professional development, thus contributing to a more lasting and functional orthographic knowledge of both languages.

Keywords: orthography, spelling rules, contrastive analysis of Serbian and English, error analysis, contrastive tasks